La poartă la Ștefan Vodă

Cântece și balade
potrivite după bucium și fluier
de Teofil Dumbrăveanu

EDIȚIA A DOUA,
REVIZUITĂ CONFORM MANUSCRISULUI ORIGINAL

Apare cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Pimen,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

EDITURA NICODIM CALIGRAFUL, 2019

Cuvânt înainte

Părintele Teodot – un bun român, un bun creștin, așa ni-l prezintă paginile de față. Ori de câte ori mă întâlneam cu dânsul, în acea perioadă de stăpânire comunistă, îmi mărturisea durerea sufletului său. Trăia o durere împletită cu nădejdea revenirii unor vremuri de libertate, de descătușare din ghearele regimului ateu, a regimului de suprimare a libertății omului creator de valori perene, temelie a prosperității vieții pe toate planurile ei.

Un bun creștin, un râvnitor rugător către Dumnezeu, un nevoitor, ca un călugăr în înfrânarea gândurilor și a cuvintelor dăunătoare curăției sufletului. Ca urmare, a îmbrățișat viața de călugăr, de înger în trup. Zâmbetul său, privirea sa în convorbirile cu oamenii vădeau pacea, mulțumirea sa lăuntrică.

A rămas în sufletele celor care l-au cunoscut un om între oameni, un om de caracter, adică un om care a sporit zi de zi

în înfăptuirea asemănării omului cu Dumnezeu. S-a străduit să ducă o viață de sfințenie, pe cât i-a fost cu putință ca om purtând trup firesc menit să devină duhovnicesc cu darul lui Dumnezeu și ostenelile personale.

Înaltpreasfințitul Pimen,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

Notă asupra ediției

Volumul *La poartă la Ștefan Vodă* a fost publicat pentru prima dată în 1985 la Editura Junimea, într-o ediție din care au fost eliminați termenii religioși și multe strofe cu trimiteri religioase.

Manuscrisul integral a fost încredințat spre publicare Mănăstirii Putna de către compozitorul și dirijorul Corneliu Dumbrăveanu, fiul autorului, astfel încât vede acum lumina tiparului ediția definitivă și necenzurată a acestei cărți.

*

Teofil Coștiug s-a născut în noaptea de 11 spre 12 decembrie 1908 în satul bucovinean Capu Câmpului, Păltinoasa, din părinții Grigore și Glicheria. Din cauza Primului Război Mondial, a absolvit toate clasele primare după vârsta de 14 ani, în doar doi ani. În 1929 a absolvit Școala Normală din Vășcăuți pe Ceremuș și a fost numit învățător în satul Plaiul Cosminului.

Primele poezii îi apar în 1928 în revista *Dorința*. Publicând sub pseudonimul Teofil Lianu, se alătură în 1934 grupării literare *Iconar*, înființate în 1931 de poetul Mircea Streinul la Cernăuți.

Este mobilizat în cel de-al Doilea Război Mondial; după război se stabilește la Rădăuți, ca unic angajat al Muzeului etnografic și învățător. Va mai scrie doar poeme pentru copii, pe care le semnează Teofil Dumbrăveanu.

La 27 noiembrie 1970 este condamnat la opt ani de temniță pentru că ținea un jurnal. A trecut prin închisorile din Cernăuți, Suceava, Botoșani, Jilava, Aiud. În memoriile scrise după 1989 avea să mărturisească: „Și mi-a fost închisoarea biserică".

Spre sfârșitul vieții a intrat în viața monahală, primind numele Teodot. A trecut la Domnul în 14 septembrie 1997. A ales să fie înmormântat la Mănăstirea Putna, acolo unde și-ar fi dorit să viețuiască.

Cartea de oaspeți a mănăstirii păstrează o însemnare a sa din 1 octombrie 1958: „Am îngenuncheat, am lăcrămat și m-am ridicat mai tânăr".

CÂNTUL I

Deschid bătrâne
Letopisețe
Cu iz de ceară
Și de fânețe,

Din vremi uitate
Cu ulmii-n bură,
Ca piatra scrisă
Pe grai, pe gură.

S-ascult oftatul
Scrisorii grele
De veacuri prinse-n
Peceți de stele,

De veacuri spuse
Prin arc și spadă,
Prin stih și pană
Ca de zăpadă.

Și-nmoi penița
În călimară
De alb luceafăr
În prag de țară,

Și scriu în versuri
Ca floarea-n pom
Cântare pentru
Mușatin Domn.

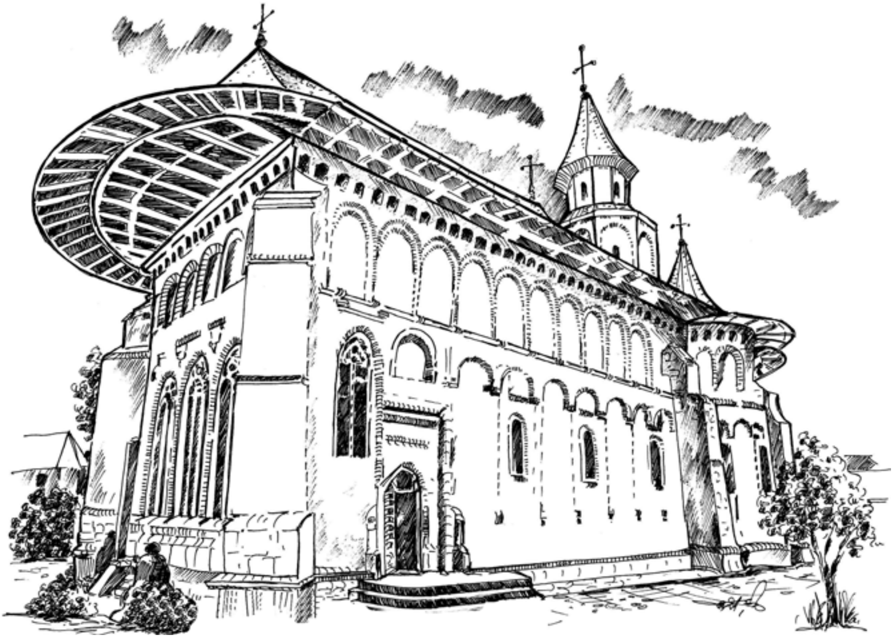
Să fie-n carte
Spre pomenire,
Ca ceru-albastru
Pe mânăstire.

CÂNTUL II

Cântă-ne bătrân rapsod
Despre Ștefan Voievod
Cel ce fost-a în Moldova
Cum de-abia-l cuprinde slova.

Că din Ceremuș la Mare,
Spada-i arcuia hotare;
Și din Vrancea la Chilia,
Spada-i fulgera mânia;
Că din Mare la Ciceu,
Spada foc și curcubeu
Scria țara, mi-o scria
Cu Limanu-alăturea
Și cu bourul sub stea.

Spada lui, cu ceru-n ea.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului", Mănăstirea Putna

CÂNTUL III

Scrie pană de rapsod
Despre Ștefan Voievod
Cel ce fost-a la Suceava
Cum de-abia-l cuprinde slava.

Pomenescu-l pretutindeni
Cântece străvechi, colinde,
Poduri, vaduri, turnuri, dealuri
Și cetăți și codri-n valuri.

Pomenescu-l cu uimiri
Patruzeci de mânăstiri,
Clopotele-n sărbători
Și biserici în culori;

Cărți legate-n crini de-argint
Și cu îngerii-n cuvânt;
Sfântul Gheorghe scris în aur
Sulițând negru balaur;

Buciumile-n prag de plai,
Cronicile-n dulce grai.

CÂNTUL IV

Cântă de demult rapsod
Despre Ștefan Voievod
Cel ce fost-a pe pământ
De norod numit și sfânt.

În necazuri de nespus
Stă de taină cu Iisus
Prin mireasmă de litanii
Și cu psalmii de jelanii.

Iară Maicei Precista
Singur i se jeluia
Mânăstire-i închina
Preacurata lăcrăma.

Sfântul Tetraevanghel
Ni l-a scris cum era el
Pe-un iconostas din cer.

CÂNTUL V

Spune cântec cu minune
Despre post și rugăciune,
Cum stă scris și-n sfinte file,
Despre postul de trei zile
Dinainte de război,
De după război apoi,
De veneau în bătălii
Sfinți strategi din vecinicii
Ce s-au zugrăvit de-a pururi
În culori de sfinte mururi.

Despre hramul din Hârlău
Unde da și Dumnezeu

Marea-I binecuvântare
Peste vin, peste mâncare,
Peste negrele ulcioare
Și peste arcașii-n floare;
Peste cântece și jocuri,
Și ostași bătrâni la focuri.

Cel dintâi, din cupa sa,
Ștefan pe pământ turna
Vin spre-aducere aminte
Celora de prin morminte.

Lăcrămau ca-n epitafe
Moldovencile garoafe.

CÂNTUL VI

Scrie pană cronicară
Despre inima-i amară
Când a fost să se închine
Celora mai tari ca sine,
Doar cu vorba ca zăpada,
Însă nicidecum cu spada;
Doar cu vorba, cu amarul,
Însă nu și cu hotarul;
Doar cu vorba, doar cu slova,
Însă nu și cu Moldova.

CÂNTUL VII

Pace-i astăzi în Moldova
Și-nflorește-n carte slova.

Dar sub holdele ce-și mână
Galbenele valuri până
Ostenește caldul vânt,
Dorm cu fața la pământ,
Printre lănci, printre săgeți,
Miile de călăreți;
Și plăieșii, nalți plăieși,
Dorm adânc pe sub cireși,
Ascultând în vis cum sună
Apele prin văi de lună.

CÂNTUL VIII

Ștefan Vodă-i doar lumină
Și Moldova-i mușatină,
Până unde se-nvășmântă-n
Clopote, și-n schituri cântă.

Țara lui, din slavă-n brazdă
Cu luceferii în gazdă
Și din piatră, și din cronici
Și pecețile de vornici.

Zimbrii-l știu. Cerbii-l colindă-n
Versuri scrise și pe grindă.
Stele-i sunt făclii de-a pururi
Scrise și-n culori de mururi.

Anii lui i-au fost, măi bade,
Scriși prin flăcări și prin spade
Și cu arcuri și cu steaguri
Și cu psalmii ca din faguri.

Graiul său tipar de piatră
I-ascultat cu jaru-n vatră;
Iar hatmani de-nțelepciune
Îi vorbeau ca-n rugăciune.

Și din vamă-n altă vamă
Clopotele îl mai cheamă
Doamna din culori, suava,
Îi mai scrie din Suceava.

CÂNTUL IX

Din colindele bătrâne
Ștefan Vodă mult mai vine.

Cu grai sfânt de cer albastru
Și cu Daniil Sihastru.

Și nu vine la morminte
Vine, Doamne, să colinde.

Pe la fiecare casă
Câte un colind ne lasă.

Sfântul Voievod Ștefan cel Mare

CÂNTUL CIV

Ștefan, umbră și pământ
Umbră trupul și cuvânt
Iar cuvântul în tăcere,
Ca prin pomii-n adiere.

Uneorea te arăți
Doar versetelor din cărți
Și privești cum s-au deschis
Porți spre cele ce s-au scris.

Alteorea gânduri dai
Cronicarilor în grai
Și celor ce-au fost să-ți fie
Grai și pană care scrie.

CÂNTUL CV

– Ulm bătrân de ce te clatini
Și tu greu de ramuri paltin?
– Grăim de Ștefan Mușatin
Cel la Putna și-n mormânt
Sub candela de argint;
Cel la Putna și-n tăcere
Cu somnul pân' la-Nviere,
Între lună și-ntre soare
Și cu bouru-n scrisoare;
Între soare și-ntre lună,
Cu luceafăru-mpreună.

CÂNTUL CVI

Călăreții de prin veacuri
Îs doar trestie pe lacuri
Către ceruri fără praguri.

Îs doar spicele de grâie
Fără scări și fără frâie
Unduind spre vecinicie.

Îs doar oastea mușatină
Călărind fără hodină
Tot prin stihuri de lumină.

CÂNTUL CVII

Anul una mie cinci
Sute patru,-i prin tilinci.

Numai pe la miez de noapte
Buga tângu-i-se foarte.

De străinul jurământ
Sare umbra din pământ.

De pe cărțile-n priveghi,
Sar pecețile străvechi.

Răsucescu-se-n morminte
Visurile și-oseminte
Și-adormitele cuvinte.

CÂNTUL CVIII

Sus la Putna sub albastru,
Poate-s Daniil Sihastru;

Poate-s alibardierul
Străjuind poarta și cerul;

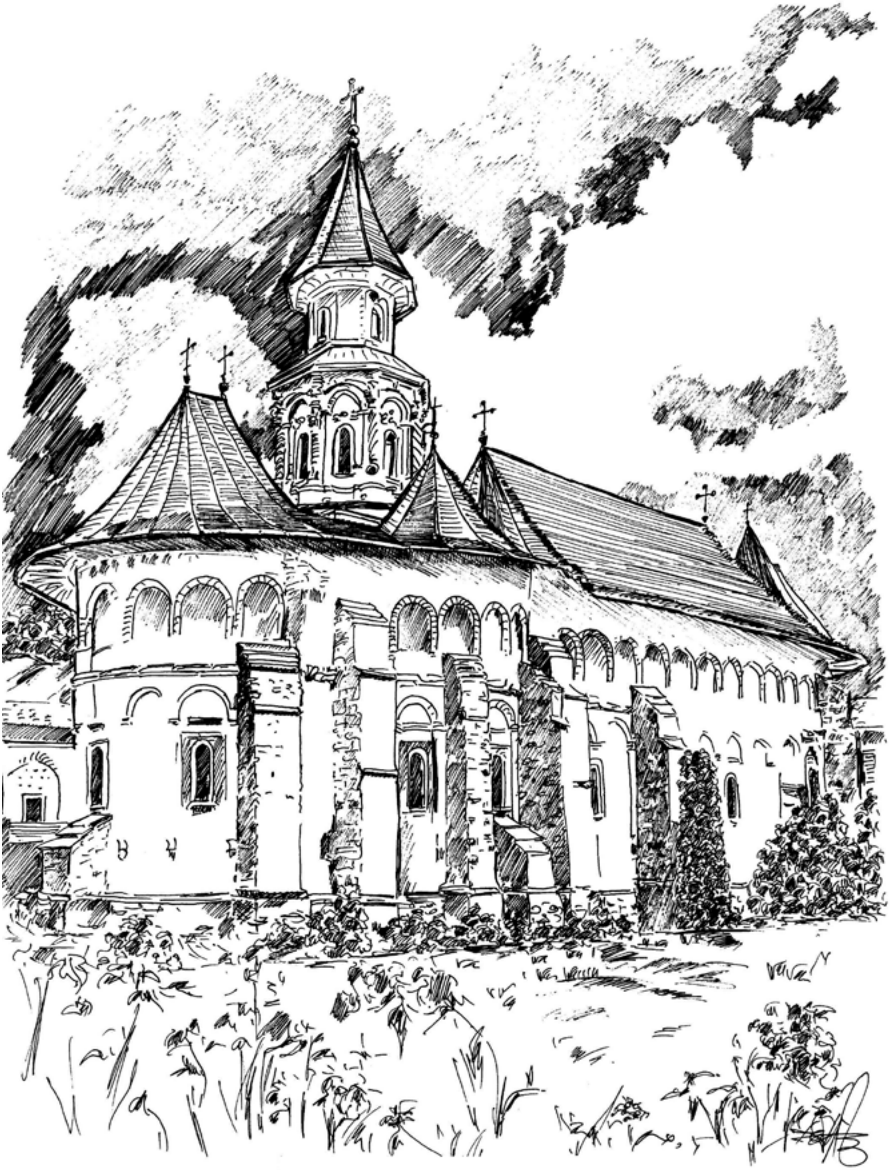
Ori zugravul care-a scris
Pentru vodă antimis;

Poate-s un ostaș ce-a dus
Doamnei cântecu-n cobuz;

Poate solul reîntors
De prin văi de nopți pe jos;

Ori bătrânul cronicar
Înmuindu-și în amar

Pana, și semnând umil,
Eu, rapsodul Teofil.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Mănăstirea Putna

Cuprins

IPS Pimen, *Cuvânt înainte* / 3
Notă asupra ediției / 5
I [Deschid bătrâne letopisețe…] / 7
II [Cântă-ne bătrân rapsod…] / 8
III [Scrie pană de rapsod…] / 10
IV [Cântă de demult rapsod…] / 10
V [Spune cântec cu minune…] / 11
VI [Scrie pană cronicară…] / 12
VII [Pace-i astăzi în Moldova…] / 13
VIII [Ștefan Vodă-i doar lumină…] / 13
IX [Din colindele bătrâne…] / 14
X [Rapsod cucul, și rapsod…] / 16
XI [Ștefan Vodă-n bătălie…] / 17
XII [Plopilor de la cetate…] / 18
XIII [Pe frunza de fag subțire…] / 19
XIV [În castel la Huniade…] / 19
XV [Azi, din voia Domnului…] / 21
XVI [Când Sihastrul Daniil…] / 23
XVII [Busuioc de pe cetate…] / 24
XVIII [Călăreți de veacuri cinci…] / 26
XIX [Zis-a Marea, Neagra Mare…] / 26
XX [La porțile lui Mușat…] / 27
XXI [Umblă Ștefan de călare…] / 28
XXII [De la Ceremuș la Mare…] / 28
XXIII [Cum m-aș face, de-ar fi modru…] / 29
XXIV [Cântă cucul pe butuc…] / 29
XXV [De la deal de Rădăuți…] / 30
XXVI [Strașnicul boier Hromot…] / 32
XXVII [Câtu-i Moldova de mare…] / 32
XXVIII [Ștefan Vodă n-avea modru…] / 33
XXIX [Lângă Ștefan Vodă piatra-i…] / 34
XXX [– Codrule, prietene…] / 36
XXXI [La cutremurul ce fuse…] / 36
XXXII [Dă-mi, Ștefane, ce-ți cer eu…] / 37

XXXIII [Grăit-a limanu-n sfat…] / 37
XXXIV [Pentru dincolo de timp…] / 38
XXXV [Muntele Ceahlău sihastru…] / 40
XXXVI [– Dunăre, de ce ți-i crunt…] / 40
XXXVII [Pe șesul Vasluiului…] / 41
XXXVIII [– Codre, de stejar norod…] / 45
XXXIX [Valea Albă, Valea Albă…] / 45
XL [Masa, piatră…] / 46
XLI [De la Putna-n Căpriana…] / 47
XLII [Ține-ți codre frunza bine…] / 47
XLIII [Ce-a mai fost și la Cosmin…] / 48
XLIV [Între Nistru și-ntre Prut…] / 51
XLV [Cântă-n poartă la Suceava…] / 51
XLVI [La Suceava în cetate…] / 52
XLVII [În cetatea din Suceavă…] / 55
XLVIII [Sub cetate-n cea livadă…] / 55
XLIX [În Senat venețian…] / 56
L [Răsai lună, răsai iară…] / 58
LI [Când veniră munții Vrancei…] / 61
LII [Din pridvor de la Hârlău…] / 61
LIII [Nani-nani-lui-lui-lui…] / 62
LIV [La luncile soarelui…] / 62
LV [Tragănă-se, tragănă…] / 63
LVI [Ce se bate vântul lin…] / 65
LVII [Din cetatea Dâmbovița…] / 65
LVIII [Prin livezi la Mușatin…] / 66
LIX [Turn înalt, cetate naltă…] / 66
LX [Meștere de la Suceava…] / 67
LXI [De la Moscova-n Moldova…] / 68
LXII [Clopotă peste pământ…] / 71
LXIII [Să-ntâlnească cerbu-n codru…] / 72
LXIV [Fagi înalți sub moale vânt…] / 72
LXV [– Cucule pană de corb…] / 75
LXVI [Colo-n jos, ba mai în jos…] / 76
LXVII [Cerne luna peste lume…] / 77
LXVIII [Codrule, nu lăcrăma…] / 79
LXIX [– Ștefane, frate cu frate…] / 79
LXX [Lut și lut, și piatră, piatră…] / 80
LXXI [Arbore, hatman cu slavă…] / 80

LXXII [La poarta Cetății Albe…] / 82
LXXIII [Pe-al Limanului tărâm…] / 83
LXXIV [Nistrule, pe malul tău…] / 84
LXXV [În Cetatea Țețina…] / 86
LXXVI [Din inscripții de morminte…] / 87
LXXVII [Marie de la Mangop…] / 87
LXXVIII [Între lăncieri de soare…] / 88
LXXIX [Dintr-o peșteră în alta…] / 90
LXXX [La masa de piatră…] / 90
LXXXI [Sub luceafăru-n pecete…] / 91
LXXXII [Târg de cețuri, Rădăuți…] / 91
LXXXIII [Are Ștefan săbii două…] / 92
LXXXIV [Măi, arcușii lui Mușat…] / 92
LXXXV [Avea Ștefan Vodă steagul…] / 94
LXXXVI [Moldova câtu-i de mare,-i…] / 94
LXXXVII [În muzeul otoman…] / 95
LXXXVIII [La poartă la Țarigrad…] / 96
LXXXIX [Pe pământ, pe sub pământ…] / 96
XC [Leagănă-se nalta iarbă…] / 100
XCI [La poartă la Ștefan Vodă…] / 100
XCII [De pe unde vii tu sfinte…] / 101
XCIII [Ștefan Vodă, Ștefan Vodă!…] / 103
XCIV [Colo-n câmp la răsărit…] / 103
XCV [Pe la miez de noapte…] / 104
XCVI [Clopotele toate…] / 105
XCVII [Pe câmpia sură…] / 106
XCVIII [Aplecați-vă voi brazi…] / 106
XCIX [Bucură-te mânăstire…] / 107
C [Stă Cuvântu-n Voroneț…] / 108
CI [Ștefan, Ștefan Domn cel Mare…] / 110
CII [Nu te paltin clătinare…] / 111
CIII [Rapsod cucul împărat…] / 111
CIV [Ștefan, umbră și pământ…] / 112
CV [– Ulm bătrân de ce te clatini…] / 112
CVI [Călăreții de prin veacuri…] / 113
CVII [Anul una mie cinci…] / 113
CVIII [Sus la Putna sub albastru…] / 114